

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДО ВИКОРИСТАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Розроблено та теоретично обґрунтовано модель формування готовності майбутніх фахівців фізичного виховання до використання здоров'язбережувальних технологій. Схарактеризовано структурні елементи моделі: концептуально-цільовий, змістовий, процесуальний та оцінно-результативний.

Ключові слова: *готовність, модель, здоров'язбережувальні технології, майбутні фахівці, фізичне виховання.*

Постановка проблеми. Актуальність дослідження обумовлена посиленням здоров'язбережувальної і оздоровчої функції фізичного виховання в навчальних закладах, яка має за мету створення для дітей і молоді здоров'язбережувального навчального середовища, упровадження здоров'язбережувальних технологій в освітній процес. Це, у свою чергу, потребує модернізації процесу формування готовності майбутніх фахівців фізичного виховання у вищих навчальних закладах і спрямування його на формування творчої особистості, здатної виконувати роль керівника та координатора здоров'язбережувальної освіти в навчальних закладах [1, 8, 9].

Постановка й можливе розв'язання цієї проблеми задовольняє не тільки теоретичний інтерес педагогічної науки, але й запити педагогічної практики, потребу суспільства в здоровому поколінні. Одним з можливих способів розв'язання окресленої проблеми є розроблення та впровадження моделі формування готовності майбутнього фахівця фізичного виховання до створення та реалізації здоров'язбережувальних технологій як компонента професійної підготовки студентів до діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукової літератури засвідчив, що на сьогоднішній день склалися передумови, що дають змогу здійснити теоретичне осмислення проблеми формування готовності майбутнього фахівця:

- визначено зміст і структуру готовності майбутнього вчителя до професійно-педагогічної діяльності, виділено види готовності (М. Дьяченко, Л. Кандилович, Н. Кузьміна, Н. Левітов, А. Маркова, Л. Мітіна, К. Платонов, Л. Рубінштейн, В. Сластьонін, Д. Узнадзе та ін.);

- розкрито зміст понять "педагогічна технологія", "технологія навчання", "освітня технологія", обґрунтовано ознаки, характеристики освітніх технологій (В. Беспалько, М. Віленський, І. Подласий, Г. Селевко, Н. Смірнов, А. Хуторський, О. Ярошенко та ін.);

- обґрунтовано принципи, зміст, форми й методи здоров'язбережувальної педагогіки як галузі педагогічного знання (М. Безруких, В. Вишневський, В. Ковалько, Н. Смірнов, І. Соколова та ін.);

- обґрунтовано створення здоров'язбережувального навчального середовища (О. Єжова, В. Пристинський, Т. Шамова);

- створено теоретичне підґрунтя для застосування здоров'язбережувальних технологій у навчальній та позанавчальній діяльності (А. Афонін, Н. Башавець, О. Ващенко, Д. Воронін, С. Гаркуша, П. Джуринський, О. Дубогай, В. Єфімова, С. Омельченко, М. Носко, І. Поташнюк, О. Почтар та ін.).

Аналіз наукової літератури з проблеми підготовки майбутнього педагога до професійної діяльності показує, що питання, пов'язані з розкриттям змісту поняття "готовність майбутнього фахівця фізичного виховання до використання здоров'язбережувальних технологій", розробленням системи чи моделі готовності майбутнього фахівця фізичного виховання до створення та реалізації таких технологій у навчально-виховному процесі навчальних закладів, не були предметом спеціального дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Робота виконується згідно з напрямами держбюджетних тем ЧНПУ імені Т.Г. Шевченка: "Методичні засади професійної підготовки майбутніх вчителів фізичного виховання до формування здорового способу життя сучасної молоді" (№ 0110U000020) та "Педагогічні шляхи формування здорового способу життя школярів різних вікових груп" (№ 0112U001072), а також є складовою частиною комплексної теми відділу педагогіки і психології вищої освіти Інституту вищої освіти НАПН України "Психолого-педагогічне проектування особистісно зорієнтованих технологій навчання у ВНЗ" (№ 0103U000963).

Мета роботи – розроблення та обґрунтування моделі формування готовності майбутніх фахівців фізичного виховання до використання здоров'язбережувальних технологій.

Результати дослідження. Необхідно відмітити, що всі компоненти структури готовності майбутнього фахівця до використання здоров'язбережувальних технологій взаємопов'язані. Дослідження робіт з формування професійної готовності дає змогу стверджувати, що це явище динамічне. Отже, готовність педагога не є застиглим поняттям і конкретна ситуація потребує наявності певних здібностей, якостей особистості, готовності особи використовувати здоров'язбережувальні технології.

Для того щоб сформувати в майбутнього фахівця фізичного виховання компоненти готовності й підтвердити, що він готовий до використання здоров'язбережувальних технологій, йому необхідно чітко

увяляти структуру та зміст процесу формування. Для реалізації цієї мети потрібно звернутися до моделювання досліджуваного процесу й застосування методу уявного експерименту.

У сучасній науці розрізняють поняття "модель" та "моделювання". Б. Грабовецький трактує поняття "модель" як "умовне зображення об'єкта, що відбиває його найістотніші характеристики, які необхідні для проведення дослідження" [4]. Інші науковці [10] визначають поняття "модель" як "штучну систему, яка відображає з певною точністю головні властивості об'єкта, що досліджується". Я. Неуймін трактує поняття "модель" як створюваний з метою одержання й збереження інформації специфічний об'єкт (у формі усвідомлюваного образу, опису знаковими засобами або матеріальною системою), який відбиває якості, характеристики і зв'язки об'єкту оригіналу будь-якої природи, суттєві для поставленої задачі [1, 7].

Модель – це подумки представлений аналог, що відтворює досліджуваний об'єкт і здатний змінити його так, що з'являється можливість отримати нову інформацію про нього. Вона є робочим інструментом, що дає змогу досліднику чітко бачити внутрішню структуру досліджуваного об'єкта або процесу, систему факторів, що впливають на неї, ресурсне забезпечення розвитку [6].

Розробляючи модель формування готовності майбутніх фахівців фізичного виховання до використання здоров'язбережувальних технологій, ми керувалися, перш за все, визначенням В. Штоффа, який під моделлю розуміє уявлювану чи матеріально реалізовану систему, яка, відображаючи або відтворюючи об'єкт дослідження, здатна замінити його так, що її вивчення дає нам нову інформацію про об'єкт [11].

Процес побудови, вивчення й використання моделей називається моделюванням. Моделювання – це універсальний метод дослідження складних систем, якою є навчально-виховний процес у вищому навчальному закладі. Б. Грабовецький тлумачить поняття "моделювання" як "наукову теорію побудови і реалізації моделей, за допомогою яких досліджуються явища і процеси в природі і суспільному житті" [4].

Моделювання як метод дослідження, згідно зі В. Звягінським, представляє собою створення моделей вихідного стану перетворюваного процесу або об'єкта, моделей бажаного стану на кінець запланованого періоду і модель переходу з одного стану в необхідний [5].

С. Гончаренко зазначає, що педагогічне моделювання – науково обгрунтоване конструювання, яке відповідає заданим вимогам і наміченій до побудови в близькому або віддаленому майбутньому моделі досліджуваного педагогічного процесу, ізоморфної реальному об'єкту з погляду властивостей, які вивчаються в ході педагогічного експерименту. Мета педагогічного моделювання – виявлення можливостей удосконалення навчально-виховного процесу, пошуку резервів підвищення його ефективності і якості на основі аналізу моделі [3].

Функції моделі полягають у наданні допомоги досліднику в розумінні суті, поясненні досліджуваного процесу, визначенні результатів функціонування й розвитку системи, ілюстрації описуваного процесу, можливості його проектування, оцінки, визначення механізмів управління [6].

Проектуючи модель формування готовності майбутніх фахівців фізичного виховання до використання здоров'язбережувальних технологій, автор виходив з того, що наукова модель – це абстраговане вираження сутності досліджуваного явища. У дослідженні ступінь подібності моделі реальній дійсності була співвіднесена з метою дослідження і визначено тип проекрованої моделі: модель структурно-функціонального типу, в основі якої лежать сутнісні зв'язки і відносини між компонентами системи.

Модель формування готовності майбутніх фахівців фізичного виховання до використання здоров'язбережувальних технологій – це педагогічна система, спрямована на формування готовності студентів використовувати здоров'язбережувальні технології та передбачає наукове обгрунтування комплексу педагогічних умов ефективності її формування. З одного боку, вона спирається на потребу держави в здорових, конкурентоздатних, компетентних педагогах, які спроможні підвищувати стан здоров'я учнів, формувати в них навички здоров'язбереження, здорового способу життя [1, 2, 8, 9]. З іншого боку – на особистісні потреби самих педагогів у збереженні та покращенні власного стану здоров'я.

Аналізуючи вищесказане, вважаємо, що метод моделювання дасть змогу нам цілісно вивчити процес формування готовності майбутніх фахівців фізичного виховання до використання здоров'язбережувальних технологій, так як це дозволить побачити не тільки окремі елементи цього процесу, але й розглянути зв'язки між ними з різних боків.

У створеній нами моделі проектується результат, який існує ідеально, але повинен бути отриманий реально в ході експериментального дослідження.

Зазначена модель представляє собою педагогічну систему, яка цілеспрямована на розвиток внутрішнього світу особистості студента від сумативного до органічно цілісного стану. Автор розглядає її як систему елементів, що відображає структурний взаємозв'язок окремих сторін і сприяє реалізації завдань ефективною професійною підготовки майбутніх педагогів.

У дослідженні проектування моделі формування готовності майбутніх фахівців фізичного виховання до використання здоров'язбережувальних технологій включало такі етапи моделювання: аналіз вимог соціального замовлення до результату процесу формування готовності майбутніх фахівців фізичного виховання використовувати здоров'язбережувальні технології; постановка мети і завдань моделювання; визначення підходів та принципів формування готовності студентів використовувати здоров'язбережувальні технології; визначення сутності та структурних компонентів готовності майбутніх фахівців фізичного виховання; розроблення технології організації процесу формування готовності майбутніх фахівців фізичного виховання до використання здоров'язбережувальних технологій, яка забезпечує формування потрібного рівня готовності студентів; визначення педагогічних умов та етапів процесу формування готовності для ефективного функціонування моделі; визначення результативних компонентів (критеріїв,

показників та рівнів сформованості готовності майбутніх фахівців майбутніх фахівців фізичного виховання), які повинні бути досягнуті в ході реалізації моделі, обґрунтування технології їх діагностики; проведення експериментальної апробації моделі формування готовності майбутніх фахівців фізичного виховання до використання здоров'язбережувальних технологій в рамках виокремлених педагогічних умов.

Розроблена модель формування готовності майбутніх фахівців фізичного виховання до використання здоров'язбережувальних технологій цілісна, оскільки всі її компоненти взаємопов'язані між собою, містять певне смислове навантаження і працюють на кінцевий результат – досягнення майбутніми фахівцями фізичного виховання найвищого рівня готовності використовувати здоров'язбережувальні технології.

Соціальне замовлення на підготовку майбутніх фахівців фізичного виховання відображає запит суспільства на висококваліфікованих, інтелектуально та фізично активних педагогів, готових до створення й використання здоров'язбережувальних технологій та здійснення здоров'язбережувальної діяльності.

Ця проблема сьогодні актуалізується у зв'язку з тим, що здоров'я підростаючого покоління українців знаходиться в критичному стані. Про це свідчать невтішні дані статистики: у середньому в Україні лише 6-10% випускників шкіл можна вважати здоровими, 52,6% – мають серйозні морфофункціональні відхилення, 36-40% – страждають на хронічні захворювання. Індекс здоров'я учнів загальноосвітніх шкіл (або частка учнів, що жодного разу не хворіли протягом року) становить усього 2-5%, контингент учнів, які підлягають диспансерному нагляду (3-4 групи здоров'я), становить 21,8 %; кожний третій з випускників за станом здоров'я не може бути призваний до збройних сил України [2, 8, 9].

Структурна модель формування готовності майбутніх фахівців фізичного виховання у вищих навчальних закладах до використання здоров'язбережувальних технологій представляє собою педагогічну систему, що включає взаємопов'язані структурні блоки: концептуально-цільовий, змістовий, процесуальний і оціночно-результативний, що завдяки створенню організаційно-педагогічних умов забезпечують досягнення головної мети процесу професійної підготовки відповідно до соціального замовлення – формування готовності майбутніх фахівців фізичного виховання використовувати здоров'язбережувальні технології (рис. 1).

Концептуально-цільовий блок виконує функцію наукового обґрунтування поставленої проблеми і відображає запланований результат навчання (через мету і завдання) та методологічну основу дослідження, що включають підходи і принципи формування готовності студентів використовувати здоров'язбережувальні технології.

Призначення цього компонента полягає в цілепокладанні кожного етапу формування готовності. Від проектування й розроблення компонента залежить результативність процесу. Постановка мети є найважливішим етапом проектування моделі і створює передумови для об'єднання всіх інших її елементів в цілісну єдність.

Метою реалізації запропонованої нами моделі є формування готовності майбутніх фахівців фізичного виховання до використання здоров'язбережувальних технологій.

Виходячи з мети, сформульовано завдання :

– сформувати мотиваційно-ціннісне ставлення майбутніх фахівців фізичного виховання використовувати здоров'язбережувальні технології у майбутній професійній діяльності;

– сформувати уміння та навички створення й використання здоров'язбережувальних технологій задля реалізації діяльності, яка спрямована на збереження здоров'я учнів, підвищення фізичної підготовленості, рухової активності, формування здорового способу життя;

– сформувати професійно важливі особистісні якості, які визначають готовність студентів використовувати здоров'язбережувальні технології.

Концептуально-цільовий блок моделі також пов'язаний з обґрунтуванням методологічних підходів і теоретичних підстав організації процесу формування готовності студентів ВНЗ до використання здоров'язбережувальних технологій.

В основу проектування моделі формування готовності, відповідно до її мети, були покладені методологічні підходи, що відповідають специфіці розв'язуваної проблеми. До таких, на нашу думку, належать системний, акмеологічний, аксіологічний, особистісно зорієнтований, діяльнісний, компетентнісний і рефлексивний підходи.

Зміст методологічних підходів, що визначають напрями формування готовності майбутніх педагогів, конкретизується в основних принципах функціонування моделі формування готовності майбутніх фахівців фізичного виховання до використання здоров'язбережувальних технологій: здоров'яцентризму, суб'єктності, вільної траєкторії, неперервності й наступності, науковості, превентивності, інтеграції, системності й наскрізності, евристичної взаємодії, креативності.

У своїй структурі модель формування готовності майбутніх фахівців фізичного виховання до використання здоров'язбережувальних технологій спирається на наступний компонент – змістовий.

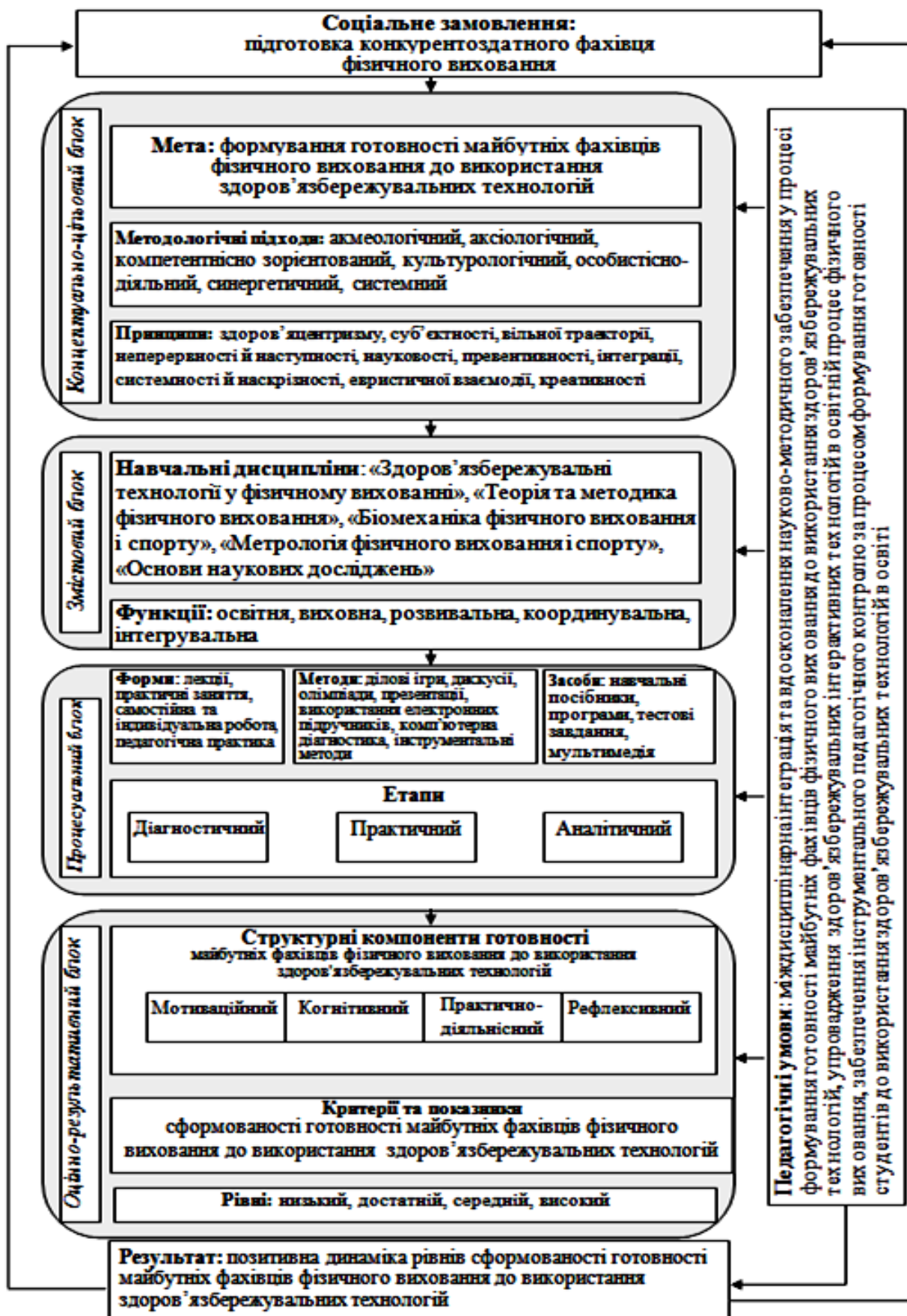

Рис. 1. Модель формування готовності майбутніх фахівців фізичного виховання до використання здоров'язбережувальних технологій

Змістовий блок відображає зміст та функції процесу формування готовності студентів використовувати здоров'язбережувальні технології. У розробленні змісту навчання використано принцип міждисциплінарної інтеграції загальнотеоретичних, професійно зорієнтованих дисциплін і спецкурсів за тематикою

дослідження. Зміст включає систему знань, умінь та навичок з навчальних дисциплін "Новітні технології у фізичному вихованні", "Педагогіка", "ТМФВ", "Біомеханіка фізичного виховання", "Метрологія фізичного виховання", "Основи наукових досліджень", "ТМФВ", педагогічна практика, розробленого інтегративного курсу "Здоров'язбережувальні технології у фізичному вихованні".

До функцій формування готовності майбутніх фахівців фізичного виховання до використання здоров'язбережувальних технологій належать пізнавальна, виховна, розвивальна, комунікативна, адаптаційна, діяльнісна та інтегративна функції.

Процесуальний блок моделі формування готовності включає в себе етапи (діагностичний, практичний, аналітичний), форми організації навчання, методи й засоби навчання.

На діагностичному етапі автором проаналізовано сучасний стан процесу формування готовності майбутніх фахівців фізичного виховання у вищих навчальних закладах використовувати здоров'язбережувальні технології. Практичний етап включає розроблення структурної моделі й виявлення організаційно-педагогічних умов формування готовності майбутніх педагогів до використання здоров'язбережувальних технологій; розроблення змісту формування готовності майбутніх фахівців фізичного виховання до використання здоров'язбережувальних технологій; аналіз форм, методів і засобів щодо доцільності їх використання в процесі формування готовності студентів. На цьому етапі також створюється комплект науково-методичного забезпечення для формування готовності майбутніх педагогів до використання здоров'язбережувальних технологій, здійснюється упровадження в навчальний процес вищих навчальних закладів змісту формування готовності та реалізація форм і методів формування готовності майбутніх фахівців використовувати здоров'язбережувальні технології. Аналітичний етап передбачає аналіз ефективності змісту, форм і методів формування готовності студентів та вироблення рекомендацій щодо результатів процесу формування готовності майбутніх фахівців фізичного виховання у вищих навчальних закладах до використання здоров'язбережувальних технологій.

Упродовж визначених етапів процесу підготовки студентів у вищих навчальних закладах здійснюється формування їх готовності використовувати технології здоров'язбереження.

Виокремлено такі форми навчання моделі формування готовності майбутніх фахівців фізичного виховання: лекції, семінарські та практичні заняття, самостійна та індивідуальна робота, педагогічна та виробнича практики, студентська науково-дослідна робота (курсіві, бакалаврські, дипломні роботи), конференції, олімпіади.

До методів формування готовності майбутніх фахівців фізичного виховання до використання здоров'язбережувальних технологій віднесено такі: проблемне навчання, мультимедійні лекції, дискусії, ділові ігри, тренінги, case-study, мозковий штурм, проектування професійної діяльності, пошук інформації в Інтернеті; проектування здоров'язбережувальних технологій, здоров'язбережувального середовища та технологій травмопрофілактики, підготовка власних презентацій, використання електронних підручників, інструментальна механо-електрична діагностика (стабілографія, тензодинамометрії, міографія).

Засобами формування готовності майбутніх педагогів є засоби наочності (друковані та електронні навчальні посібники; мультимедійні презентації; фото-, кіно- та відеоматеріали); тестування (паперове й комп'ютерне); фізичні вправи; інформаційно-комунікаційні технології (електронний сайт, Інтернет-ресурси, мультимедійні презентації).

Оцінно-результативний блок моделі включає структурні компоненти (мотиваційний, когнітивний, практично-діяльнісний та рефлексивний) готовності майбутніх фахівців фізичного виховання до використання здоров'язбережувальних технологій, критерії, показники та рівні її сформованості.

Окремим блоком моделі виступають педагогічні умови формування готовності студентів використовувати здоров'язбережувальні технології. Серед педагогічних умов, які сприяють досягненню мети формування готовності майбутніх фахівців фізичного виховання до використання здоров'язбережувальних технологій, виділено такі: міждисциплінарна інтеграція та вдосконалення науково-методичного забезпечення в процесі формування готовності майбутніх фахівців фізичного виховання до використання здоров'язбережувальних технологій; упровадження здоров'язбережувальних інтерактивних технологій в освітній процес фізичного виховання; забезпечення інструментального педагогічного контролю за процесом формування готовності студентів використовувати здоров'язбережувальні технології в освіті.

Розкрито практичне значення цих педагогічних умов. Перша педагогічна умова дала змогу організувати єдиний освітній простір навчальної та науково-практичної діяльності студентів, спрямованої на максимальне наближення теоретичного навчання (вчення) до практики роботи у сфері зміцнення та збереження здоров'я і формування діяльнісної позиції студента в початково-виховному процесі; дала можливість включити у зміст підготовки майбутніх фахівців окремих розділів навчальних дисциплін та інтегративного курсу, орієнтованих на формування теоретичної й практичної готовності студентів створювати і використовувати здоров'язбережувальні технології.

Друга педагогічна умова дала можливість включити у зміст теоретичної і практичної підготовки майбутніх фахівців інтерактивні технології, які доцільно використовувати під час проведення уроків фізичної культури у ЗНЗ, занять з фізичного виховання у ДНЗ та тренувань у школах спортивного профілю, а також забезпечення позанавчальної діяльності учнів, спрямованої на збереження здоров'я й використання здоров'язбережувальних технологій.

Третя педагогічна умова дає змогу спрямувати студентів на оволодіння знаннями, вміннями та навичками самостійного застосування сучасних механо-електричних і оптико-електронних методів контролю за станом здоров'я, фізичною підготовленістю та руховою функцією задля забезпечення якісної майбутньої професійної діяльності.

Результатом є позитивна динаміка рівнів сформованості готовності майбутніх фахівців фізичного виховання до використання здоров'язбережувальних технологій.

Висновок. У результаті роботи розроблено модель формування готовності майбутніх фахівців фізичного виховання до використання здоров'язбережувальних технологій, яка теоретично обґрунтована за допомогою концептуально-цільового, змістового, процесуального і оцінно-результативного блоків та спрямована на підготовку висококваліфікованих, інтелектуально та фізично активних фахівців фізичного виховання, готових до використання здоров'язбережувальних технологій у майбутній професійній діяльності.

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні особливостей реалізації педагогічних умов формування готовності студентів використовувати здоров'язбережувальні технології, розширенні змістового наповнення технологій здоров'язбереження.

Список використаних джерел

1. Белікова Н. О. Особливості моделювання готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до здоров'язбережувальної діяльності / Н. О. Белікова // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т.Г.Шевченка [Текст] / Чернігівський державний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка; гол. ред. Носко М. О. – Чернігів : ЧДПУ, 2011. – Вип. 91, Т. 1. – С. 54–57.
2. Гаркуша С. В. Характеристика стану здоров'я сучасної молоді в Україні / С. В. Гаркуша // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. Серія: педагогічні науки. Фізичне виховання і спорт. – Чернігів: ЧНПУ, 2013. – № 107. – Т. 1. – С. 92–95.
3. Гончаренко С.У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Видання друге доповнене і виправлене / С.У. Гончаренко. – Рівне: Волинські обереги, 2011. – 552 с.
4. Грабовецкий Б.Є. Основи економічного прогнозування. Навчальний посібник / Грабовецкий Б.Є. – Вінниця: ВФ ТАНГ, 2000. – Режим доступу : <http://www.pulib.if.ua/part/9837>
5. Звягинский В. И. Исследовательская деятельность педагога: учеб. пос. для студ. вузов / В. И. Звягинский. – М.: Издат. центр "Академия", 2008. – 176 с.
6. Москалева А. С. Модель процесса формирования готовности к здоровьесберегающей деятельности у будущих социальных педагогов / Москалева А. С. // Профессиональное образование. Столица. – 2010. – №4. – С. 45.
7. Неуймин Я. Г. Модели в науке и технике: история, теория, практика / Неуймин Я. Г. – Л., 1984. – 189 с.
8. Носко М.О. Формування здорового способу життя: навчальний посібник / М.О.Носко, С.В.Грищенко, Ю.М.Носко. – К.: МП Леся, 2013. – 160 с.
9. Поташнюк І. В. Теоретичні і методичні засади застосування здоров'язбережувальних технологій навчання учнів з загальноосвітніх навчальних закладах: дис.... докт. наук: 13.00.02 / Поташнюк Ірина Валентинівна. – К., 2012. – 507 с
10. Рудницька О. П. Основи педагогічних досліджень : [навч.-метод. посібник] / О.П. Рудницька, А.Г. Болгарський, Т. Ю. Свистельнікова. – К., 1998. – 143 с.
11. Шторф В. А. Моделирование и философия / В. А. Шторф. – Л. : Наука, 1996. – 301 с.

Garkusha S.

MODEL OF READINESS OF FUTURE SPECIALISTS OF PHYSICAL EDUCATION FOR USE OF HEALTH TECHNOLOGIES

Developed and theoretically grounded model of the readiness of the future professionals of physical education to the use of health-technology. Characterized by structural elements of the model: conceptual target, substantial, procedural and evaluative-score units.

Key words: *readiness, model, health-saving technologies, the future specialists in physical education.*

Стаття надійшла до редакції 14.09.2014 р.